

УДК 130.2+304.2

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2024-21-98-08>

ДОБРОЧЕСНІСТЬ І КУЛЬТУРА: У ПОШУКАХ ВИТОКІВ, ЯКІ ЗМІНИЛИ СВІТ

ОКСАНА, ПОНОМАРЕНКО¹

Анотація

Сучасний світ переживає масштабні зміни, що спричинені рамковими умовами цифрового суспільства та глобальними цивілізаційними викликами, які кардинально впливають на технологічні, соціальні та культурні аспекти життя національних соціумів. У період, коли традиційні моральні орієнтири зазнають критики, а сучасна культура стикається із викликами технологічного прогресу та соціальних розривів, дослідження предфілософських практик набуває нового значення. Тема доброчесності в архаїчних культурах залишається мало вивченою в сучасній науковій літературі. Попри значний інтерес до ритуальних практик, соціальних структур та світогляду мисливців-збирачів і ранніх землеробів, питання моральних і етичних норм у цих культурах часто виявляється в тіні інших досліджень. Дослідження доброчесності в архаїчних суспільствах є важливим для розуміння того, як на ранніх етапах людського розвитку формувались соціальні норми, що регулювали поведінку та взаємодію індивідів. Хоча доброчесність як моральна категорія отримала своє філософське оформлення в античній філософії, зокрема у філософії Сократа, Платона, Аристотеля, коріння цього поняття можна знайти значно раніше, в первісних культурах. Архаїчні культури, хоч і не сформулювали абстрактних філософських понять, оперували конкретними ідеями, пов'язаними з цінностями, нормами поведінки та уявленнями про «правильне» життя. В таких суспільствах моральні норми могли проявлятися через міфи, ритуали, правила поведінки в спільноті, традиції полювання, релігійні уявлення та відносини з природою. Первісне мислення, яке багато дослідників називають «міфопоетичним», було занурене в природний і соціальний контекст, де моральні цінності нерідко мали практичний характер і були тісно пов'язані з виживанням спільноти. Ці культури бачили доброчесність не лише як індивідуальну рису, але як колективну відповідальність, закорінену в релігійних та космологічних уявленнях. Розуміння того, як стародавні суспільства відображали доброчесність у своїх соціальних практиках, допоможе не лише осмислити її корені, але й зробити висновки для сучасних освітніх і виховних практик.

Ключові слова: доброчесність, свідомість, первісне мислення, колективна відповідальність, мораль, ритуал, міф, архаїчність, предфілософські культурні практики.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації та становлення цифрового суспільства, як загальна тенденція, простежується розмивання ідентичності як національної та духовно-культурної, так і морально-етичної, що спонукає до переосмислення традиційних цінностей. В цьому аспекті стає особливо важливим звернення до історико-теоретичних підвалин та витоків самих моральних понять. Здійснення семантично-риторичного аналізу, закріпленого в архаїзмах, архетипного способу сприйняття дійсності, з акцентом на їх лексичному значенні та способах стилістичного використання у текстах різних епох, дозволить виявити евристичний потенціал архаїстичних уявлень про доброчесність. Альтернативні моделі моральної поведінки, що базувалися на спільних ритуалах і міфах, можуть слугувати основою для пошуку

етичних орієнтирів у сучасному суспільстві. Тому вивчення цих ранніх форм етичної свідомості допомагає не тільки розуміти витoki поняття доброчесності, але й віднайти шляхи її відновлення в умовах сьогодення.

Огляд останніх досліджень. Серед досліджень загального характеру, що стосуються вивчення різних аспектів архаїчних культур, варто зупинитись на працях Клода Леві-Строса, Марселя Мосса, Жана-П'єра Вернана, Мірча Еліаде, Ганса Петера Дюрра. У контексті релігійних і етичних вірувань неолітичних спільнот надзвичайно важливими є роботи Клауса Шмідта «Göbekli Tepe: a Stone Age Sanctuary in South-Eastern Anatolia» та праця Ендрю Коллінза «Göbekli Tepe: Genesis of the Gods». Серед важливих досліджень, що розкривають культурну та соціальну різноманітність архаїчних суспільств, варто звернути увагу на колективну працю «Archaic Societies: Diversity and Complexity across the Midcontinent» (Emerson, Dale, McElrath, and Fortier, 2009) та дослідження «The Evolution of Moral Understanding in Prehistoric Cultures»

¹ Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди (Харків, Україна)
E-mail: oksana.ponomarenko1987@gmail.com
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-0500-6148>

(Giri, 2006), яке висвітлює еволюцію моральної свідомості в первісних спільнотах.

Мета дослідження. Тема доброчесності в архаїчних культурах залишається мало вивченою в сучасній науковій літературі. Попри значний інтерес до ритуальних практик, соціальних структур та світогляду мисливців-збирачів і ранніх землеробів, питання моральних і етичних норм у цих культурах часто виявляється в тіні інших досліджень. Дослідження доброчесності в архаїчних суспільствах є важливим для розуміння того, як на ранніх етапах людського розвитку формувались соціальні норми, що регулювали поведінку та взаємодію індивідів. Ці норми, хоча й відрізняються від сучасних концепцій доброчесності, могли мати ключове значення для підтримання соціальної гармонії, виживання спільнот і їхнього релігійного життя. Саме тому, метою дослідження є активізація цього культурно-історичного досвіду в сучасних реаліях.

Виклад основного матеріалу. Питання про існування концепції доброчесності в архаїчних культурах є складним і багатограним, оскільки ці суспільства мали зовсім інші соціальні структури, вірування та світогляд, ніж сучасні. Однак можна стверджувати, що певні поняття, близькі до сучасного розуміння доброчесності, існували, хоча й проявлялися в іншому культурному контексті. Первісні культури через міфологію та ритуали створювали соціальні та моральні правила, спрямовані на підтримку гармонії між людиною, природою та божественними силами.

Для виокремлення витоків поняття доброчесності варто проаналізувати особливості колективної свідомості в архаїчних культурах. Архаїчні культури мали характерний стан, де індивід не мислив себе окремо від групи чи колективу. Людина ототожнювала себе з певною соціальною, релігійною або родовою групою, чие життя було сплетене з ритуалами, міфами і традиціями, що підтримували соціальну цілісність. Міфи допомагали формувати колективну ідентичність та пояснювати місце людини як частини буття в контексті міфологічної реальності. В архаїчних культурах доброчесність була насамперед колективним, а не індивідуальним феноменом. Індивідуальна поведінка регулювалася традиціями, ритуалами та табу, і часто поняття «добра» і «правильного» були нерозривно пов'язані з підтримкою соціальної та космічної гармонії.

Перехід до персоналістичної свідомості, де людина починає усвідомлювати себе як окремого,

автономного суб'єкта, відбувся порівняно нещодавно в історії людства. Як зазначає Поль Вернан в своїй праці «Myth and Thought among the Greeks»: «інновації в багатьох різних галузях вказують на зміну ментальності настільки помітну, що її розглядають як народження «західної людини», справжній розквіт розуму та духу в усіх значеннях цього терміну» (Vernant, 2006, с. 15). Автор говорить про зміни у системі мислення та всій гамі психологічних функцій, таких як способи символічного вираження та маніпулювання знаками, уявленнями про час і простір, причинність, пам'ять, уяву, організацію дій, волю та особистість, що відбуваються від homo religiosus архаїчних культур до політичного міркуючого індивіда. Карл Густав Юнг описував розвиток свідомості як поступовий процес, у якому індивід стає самостійною особистістю. Дослідник зазначає: «... несвідома душа нездоланно прагне асимілювати в душевні події увесь зовнішній чуттєвий досвід. Проекція є настільки глибинним процесом, що знадобилося кілька тисячоліть культури, аби хоч трохи відділитись від зовнішнього об'єкта» (Юнг, 2023, с. 14-15).

Первісні суспільства, попри відсутність писемної традиції та науки в сучасному розумінні, розробили надзвичайно складні технології, такі як землеробство, приручення тварин, гончарство, металургія та ін. На думку Клода Леві-Строса ці досягнення не були випадковими, давні люди спостерігали за природою, виводили закономірності з тривалих спостережень та експериментів, але в основному намагалися вирішувати конкретні проблеми, з якими вони стикалися у повсякденному житті – наприклад, як виростити врожай, приручити тварин або вилікувати хворобу. Клод Леві-Строс у своїй праці «Первісне мислення» використовує термін «бріколаж» для позначення форми мислення, яка притаманна первісним культурам. Бріколаж заснований на використанні підручних засобів і матеріалів, які вже є в наявності, що робить його гнучким і відкритим до імпровізації. Бріколер не планує свого набору інструментів наперед, а працює з тим, що має під рукою, пристосовуючи кожен елемент для вирішення завдань, навіть якщо цей елемент не призначений для конкретного завдання. На противагу цьому інженерне проектування потребує спеціалізованих інструментів для кожного проекту. Такий раціональний і структурований підхід, заснований на попередньому плануванні й точному визначенні потреб, матеріалів та інструментів,

потребує максимального контролю над ситуацією, щоб отримати передбачуваний і стабільний результат, який можливо відтворити багаторазово за певних умов. Первісна людина, як бріколер, творила свою науку з доступних матеріалів і явищ, організовуючи їх таким чином, щоб досягти практичних результатів, не завжди усвідомлюючи можливі абстракції. Міфи і ритуали слугували своєрідними системами пізнання, оскільки вони зберігали і передавали спостереження за природою, властивості об'єктів, їх класифікацію та взаємодію (Леві-Строс, 2000, с. 30-35).

Ганс Петер Дюрр пропонує цікаву перспективу на світосприйняття культур давніх мисливців-збирачів, акцентуючи на їхньому глибокому зв'язку з життям і природою, позбавленому інтелектуального осягнення життя чи підпорядкування його правилам і знанням. Це ілюструють слова Ф. Ніцше наведені Дюрром: «істина для їхніх ніг», істина, яку можна відчувати в дії, через рух і танець». Мисливці-збирачі не ставили знання на перше місце, а радше прагнули до відчуття життя в кожному моменті, в якому була і смерть. Для них головною цінністю було саме життя його безпосереднє проживання й відтворення. Це життєрадісне ставлення до існування, яке спостерігали багато етнографів, відрізняло мисливців від землеробів. Для мисливців смерть була природною частиною життя – моментом, що служив продовженню життя. За Дюрром мисливці бачили смерть не як кінець, а як складову частину великого циклу життя. Такий підхід до життя й смерті формував їхню добродішність, яка полягала у гармонії з природою та світом, без прагнення до контролю чи підпорядкування (Duerr, 1984, с. 4-11).

Мірча Еліаде, досліджуючи архаїчні релігії, підкреслював значення священного часу і простору. Еліаде стверджував, що архаїчні суспільства жили в особливій формі часу, де кожен ритуал оновлював початковий космологічний акт: «ритуал завжди полягає у повторенні архетипного жесту, здійснюваного від початку «Історії» предками чи богами, і що це дає змогу «онтизувати», за допомогою ієрофаній, найбанальніші й найнезначніші акти (Еліаде, М. 2016, с. 49). Повторюючи ці дії, людина не лише символічно повертається до витоків, але й стирає кордони між минулим і теперішнім, долаючи звичайний «профанний» (буденний) час. У цей момент архаїчна людина «долучається» до священної реальності, знову переживаючи космогонічний початок.

Мірча Еліаде підкреслює відмінність між архаїчним і сучасним сприйняттям основних життєвих процесів, таких як сексуальність та харчування, трактуючи їх не просто як фізіологічні акти, а як сакральні ритуали та таїнства. Для людини архаїчних культур ці дії були глибоко символічними та сповненими ритуального змісту, який відкривав шлях до вищої реальності, допомагаючи долучитися до самого Життя в космічному сенсі. Це кардинально відрізняється від сучасного погляду, де такі дії розглядаються здебільшого через призму фізіологічної необхідності та позбавлені сакрального значення (Еліаде, М. 2016, с. 48).

У цьому контексті добродішність у первісних культурах мала сакральний вимір: кожна дія людини була вкорінена в ритуальних системах, які регламентували її взаємодію зі світом і космосом. Це дає нам змогу побачити, що добродішність не була набором моральних норм, як у сучасному суспільстві, а радше способом глибокого, священного зв'язку із Життям, який перевищує суто фізіологічні чи соціальні функції.

Ритуал був одним із центральних механізмів у архаїчних культурах, через які люди прагнули взаємодіяти з божественними силами або підтримувати космічний порядок. Він виступав як спосіб залучення священних сил і відновлення гармонії між світом людей і світом богів або духів. Багато архаїчних культур вважали жертвопринесення важливим актом підтримання балансу між людьми та богами або духами природи. В праці «Sacrifice: its nature and function» Марсель Мосс відзначає, що «жертвна річ служить посередником між жертводавцем або об'єктом, на який повинна звернутися корисна дія приношення, і божеством, якому зазвичай адресована жертва» (Hubert, Mauss, 1964, с. 11). Добродішність, щедрість або жертвування в такому контексті сприймаються не як випадкові чи індивідуальні дії, а як ритуальні обов'язки, що підтримують гармонію між людиною і божественним порядком.

Одним із головних елементів доісторичних культур був шаманізм – практика взаємодії з духовним світом через посередництво шаманів. У цих суспільствах шаман відіграв особливу роль як той, хто міг входити в стан трансу, подорожувати до світу духів, спілкуватися з божественними силами та лікувати чи впливати на природу через ритуали. Шамани, через свою здатність досягати стану взаємодії з духовним світом, могли розглядатися як носії певної форми «добродішності». Проте ця добродішність полягала не в етичній

поведінці у сучасному розумінні, а в здатності підтримувати баланс між фізичним і духовним світом, забезпечуючи виживання і добробут племені. Варто відзначити, що в цих суспільствах взаємодія з божественними силами могла не обмежуватися тільки шаманами. Ритуали і практики, що стосувалися поклоніння духам природи, предкам або тотемним тваринам, могли бути загальноплеменними. Під час ритуалів і свят уся громада могла входити в особливий стан єдності з силами природи та космосу. Це було своєрідним вираженням гармонії між людьми і духовним світом, що могло вважатися «доброчесним» станом – перебуванням у гармонії з божественним і природним порядком. Подібні практики зустрічаються в різних культурах. Наприклад, в багатьох шаманських традиціях північних народів, таких як саамі, інуїти чи північноамериканські індіанці, полювання є не просто економічною діяльністю, а ритуалом взаємодії з духами тварин. Мисливці часто звертаються до духа тварини з проханням «пожертвувати себе» для підтримки життя племені, і полювання супроводжується ритуалами вдячності та вшанування. Людина, яка не вмiла правильно взаємодіяти з природними силами або зневажала ритуальні обов'язки, могла вважатися недоброчесною, оскільки її дії порушували цей космічний баланс.

У первісних культурах, де відсутні письмові форми передачі знань, міфи і ритуали виступали в ролі ключових засобів збереження не лише знань, але й етичних норм і цінностей, які визначали поведінку та моральні принципи спільнот. Покоління передавали ці знання через міфологічні образи і ритуальні практики, і так утримували тяглість доброчесності й зв'язок із сакральним світом. Як зазначає Аляйда Ассман, «комунікація між епохами та поколіннями переривається, коли втрачається певний фонд спільного знання...існує паралель між культурною пам'яттю, що охоплює епохи й спирається на нормативні тексти, і комунікативною пам'яттю, що передається у вигляді усних спогадів і охоплює, як правило, приблизно три покоління» (Ассман, 2012, с. 22). Втрата цієї комунікативної пам'яті в первісних культурах загрожувала розривом моральних і етичних традицій, що пояснює, чому важливо було не тільки зберігати ритуали, але й підтримувати їхню онтологічну і символічну силу через покоління.

Можна зробити припущення, що уявлення про доброчесність еволюціонували через індивідуальні дії та рішення, які згодом набули колектив-

ного значення. Первісні культури демонструють, як через ритуали і міфологію окремі моральні практики ставали частиною соціального порядку. Як зазначає Фердинан де Сосюр, «ніщо не може стати елементом мови без попереднього випробування у мовленні, і всі еволюційні явища започатковуються у сфері діяльності індивіда» (Сосюр, 1998, с. 213). Можна провести паралель між процесами формування мови та етичних норм. Сосюр вказує, що елементи мови спочатку повинні пройти випробування у мовленні, тобто індивідуальні прояви є основою для подальшої колективної інтеграції та еволюції мовних явищ. Це також стосується і моральних принципів, таких як доброчесність. Як і в мові, етичні ідеї та моральні орієнтири спочатку виникають у сфері індивідуальної діяльності – у способах мислення та поведінки окремих членів суспільства. У первісних культурах такі індивідуальні випробування та експерименти з етичними ідеями часто втілювались у міфах, ритуалах та соціальних практиках, які потім поступово ставали частиною колективної свідомості та культурного спадку. Це можна порівняти з тим, як індивідуальні мовні інновації з часом стають частиною загальної мови.

Доброчесність в архаїчних суспільствах пов'язана з дотриманням обов'язків перед спільнотою через участь у ритуалах обміну. Як зазначає Марсель Мосс, «у скандинавській цивілізації, як і в багатьох інших, обміни та угоди здійснюються у формі дарів; теоретично вони є добровільними, але насправді їх дарують і обов'язково взаємно обмінюють» (Mauss, 2002, с. 3). Це не стільки акт індивідуального вибору, скільки вираження глибоких соціальних та моральних зобов'язань. Примусовий характер дару можна розглядати як частину морального обов'язку кожного члена спільноти. Добровільність дарування лише видима – насправді ж, відмова від участі в цьому процесі або невиконання зобов'язань, накладених даром, могла б сприйматися як порушення моральних норм і загрожувати соціальній стабільності. Обов'язковий обмін є інструментом для підтримки соціальної гармонії та солідарності. Він підтримує зв'язки між окремими людьми та групами, які базуються на взаємності й відповідальності. Архаїчний механізм обміну розвиває такі моральні якості, як щедрість, вірність обіцянкам, відповідальність за суспільне благо. Зобов'язання дару створюють умови, за яких індивід мусить ставити колективні інтереси вище за власні й таким

чином демонструвати свою моральну стійкість і добродесність.

У сучасній концепції добродесності значну роль відіграє індивідуальна відповідальність і особисті моральні принципи. У архаїчних культурах індивідуальна відповідальність була менш важливою, оскільки головним було дотримання колективних правил і норм. Особисті якості, такі як сміливість, вірність або щедрість, могли вважатися добродесними, але вони розглядалися лише у контексті їхнього значення для колективу. Можна стверджувати, що архаїчним культурам було притаманне прагнення до колективної добродесності. У цих культурах моральний і соціальний порядок був нерозривно пов'язаний із релігійними, космологічними та міфологічними уявленнями. Порушення гармонії всередині спільноти сприймалося як загроза для всього колективу, і саме відновлення цієї гармонії ставало головним завданням. У міфологічному світогляді світ був упорядкованим, правильним, але вразливим до порушень. Як правило, ці порушення виникали через зраду звичаїв, порушення табу або злочини, які ставили під загрозу колективну добродесність. У такому контексті будь-яка негода, хвороба, природні катастрофи чи інші нещастя вважалися наслідком порушеного порядку, який потрібно було відновити через ритуали очищення або вигнання винних. Як приклад можна навести трагедію Софокла «Цар Едіп», де місто Фіви страждає від чуми, оскільки був порушений соціальний і божественний порядок. Вбивство царя Лая стало злочином не тільки перед людиною, але й перед всім містом і божествами. Щоб відновити добродесність та гармонію, необхідно знайти винуватця та вигнати його, навіть якщо цей винуватець – сам цар Едіп. Архаїчна добродесність таким чином не була індивідуальною справою – вона вимагала підтримки від всієї спільноти через колективні звичаї та традиції.

Можна припустити, що у первісних культурах добродесність формувалася не через спеціалізовані етичні доктрини, як це стало характерним для пізніших цивілізацій, а через практичні життєві ситуації, наявні символи й культурні форми. Подібно до бріколера, який використовує підручні засоби, архаїчні суспільства конструювали свої уявлення про моральність з наявних матеріалів – звичаїв, ритуалів, міфів і взаємодії з природою. Ці елементи міфологічного та ритуального життя часто були «напівспеціалізованими» – як у бріколажі, де кожен елемент має кілька потенційних

значень. Наприклад, ритуали полювання могли одночасно бути актом фізичного виживання і проявом глибокої шаноби до тварини, як частини космічного циклу життя та смерті. В такому розумінні полювання не було простою утилітарною практикою, але й актом етичної добродесності, де повага до природи і взаємодія з нею ставали моральними принципами.

Міфи, як культурні конструкції, що «збиралися» із наявних чуттєвих образів і понять, відображають важливі для архаїчних культур цінності. У міфологічній рефлексії, кожен елемент – тварина, дерево, природний об'єкт – уособлював певну силу. Міф міг описувати героїчний вчинок, який не лише пояснював космічні явища, але й формував правила добродесної поведінки: повага до старших, зв'язок з предками, співчуття до слабких або захист спільноти. Ці правила не були формалізованими або записаними як закони, але передавалися через ритуали, історії та символи – як універсальні елементи «на півдорозі» між конкретною подією і абстрактною етичною нормою. Тому кожна дія в архаїчних культурах могла одночасно бути буденним вчинком і актом добродесності, якщо вона відповідала культурному контексту і символічним уявленням спільноти. У контексті архаїчних культур знаки відігравали ключову роль у творенні та підтримці уявлень про добродесність. Ритуали, тотемічні тварини, природні об'єкти виступали знаками, які допомагали людям усвідомлювати своє місце у світі та моральні межі їхньої поведінки. Наприклад, тотем або ритуальний знак тварини міг нести в собі уявлення про силу, мудрість, мужність.

Висновок. Глобальні виклики, які породжують протиріччя між суспільною та антропологічною природою людини вимагають перегляду культурно-історичного досвіду становлення та використання у суспільних практиках такого поняття як добродесність. Крім того соціальна несправедливість, руйнація традиційних ціннісних систем, що призводять до втрати духовних орієнтирів, актуалізують потребу в дослідженні витоків моральних понять, корені яких лежать у предфілософських культурних практиках. Добродесність в архаїчних культурах була багатограним феноменом, який виходив за межі індивідуальної моральності та етичних норм у сучасному розумінні. Її корені варто шукати у глибокому зв'язку між людиною, спільнотою та природою. Архаїчні суспільства, де міф

і ритуал були основними формами пізнання та регулювання соціальних відносин, розглядали добродесність не як набір особистих чеснот, а як спосіб підтримання гармонії між різними елементами світу. Міфи та ритуали відігравали ключову роль у конструюванні моральних норм і забезпеченні порядку. Ритуальні дії оновлювали початковий космологічний акт створення світу, тим самим повертаючи спільноту до сакрального часу, де смерть і життя постійно перепліталися в циклічному русі. Однією з ключових характеристик добродесності в цих суспільствах було колективне сприйняття відповідальності. Відносини між членами спільноти будувалися на

принципах взаємної підтримки, обміну та дару, що формувало такі моральні якості, як щедрість, відповідальність і вірність. У цих умовах індивід ставив інтереси спільноти вище за власні, демонструючи таким чином свою здатність зберігати стабільність і рівновагу в групі. Добродесність у архаїчних культурах можна описати через поняття бріколажу, оскільки вона була адаптивною і залежала від наявних символів, ритуалів і звичаїв. Ці культури творили свою моральність не через абстрактні категорії, а через конкретні образи й ситуації, які водночас були універсальними і локальними та постійно збагачувалися через міфологічну рефлексію.

Список використаних джерел

- Ассман, А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2012.
 Еліаде, М. Трактат з історії релігій. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016.
 Леві-Строс, К. Первісне мислення. Київ: Український Центр духовної культури, 2000.
 Сосюр, Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ: Основи, 1998.
 Юнг, К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Видавництво Астролябія, 2023.
 Duerr, Hans Peter. Sedna, oder, Die Liebe zum Leben. Suhrkamp, 1984.
 Emerson, Thomas E., Dale L. McElrath, and Andrew C. Fortier. 2009.
 Archaic Societies: Diversity and Complexity Across the Midcontinent. Albany: State University of New York Press.
 Giri, Ananta Kumar. «The Evolution of Moral Understanding.» Journal of the Royal Anthropological Institute 12(1).
 Institute of Development Studies, Madras, 2006.
 Hubert, Henri, and Marcel Mauss. Sacrifice: Its Nature and Function. London: COHEN & WEST.
 Mauss, Marcel. The Gift: The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies. Routledge Classics, TJ International Ltd, Padstow, Cornwall, 2002.
 Vernant, Jean-Pierre. 2006. Myth and Thought Among the Greeks. New York: ZONE BOOKS, 2006.

References

- Assmann, A (2012). Spaces of Memory: Forms and Transformations of Cultural Memory. 2012. Nika-Center. Kyiv.
 Eliade, M. A (2016). Treatise on the History of Religions. Dukh i Litera. Kyiv.
 Lévi-Strauss, Claude (2000). The Savage Mind. Ukrainian Center for Spiritual Culture. Kyiv.
 Saussure, Ferdinand de (1998). Course in General Linguistics. Osnovy. Kyiv.
 Jung, Carl Gustav (2023). Archetypes and the Collective Unconscious. Astrolabe Publishing. Lviv.
 Duerr, Hans Peter (1984). Sedna, oder, Die Liebe zum Leben. Suhrkamp.
 Emerson, Thomas E., Dale L. McElrath, and Andrew C. Fortier (2009). Archaic Societies: Diversity and Complexity Across the Midcontinent. Albany: State University of New York Press.
 Giri, Ananta Kumar (2006). «The Evolution of Moral Understanding.» Journal of the Royal Anthropological Institute 12(1). Institute of Development Studies, Madras.
 Hubert, Henri, and Marcel Mauss (1964) Sacrifice: Its Nature and Function. London: COHEN & WEST.
 Mauss, Marcel (2002). The Gift: The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies. Routledge Classics, TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.
 Vernant, Jean-Pierre (2006). Myth and Thought Among the Greeks. New York: ZONE BOOKS.

OKSANA, PONOMARENKO – PhD student, Department of Philosophy,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)
E-mail: oksana.ponomarenko1987@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0500-6148>

INTEGRITY AND CULTURE: IN SEARCH OF THE ORIGINS THAT CHANGED THE WORLD

Abstract

The modern world is undergoing significant changes caused by the framework conditions of the digital society and global civilizational challenges, which are radically affecting the technological, social, and cultural aspects of national societies' lives. At a time when traditional moral guidelines are being critiqued, and contemporary culture is facing the challenges of technological progress and social divides, the study of pre-philosophical practices takes on new significance. The topic of integrity in archaic cultures remains poorly studied in the modern scientific literature. Despite considerable interest in the ritual practices, social structures, and worldviews of hunter-gatherers and early farmers, the question of moral and ethical norms in these cultures is often overshadowed by other research. The study of integrity in archaic societies is important for understanding how social norms that regulated the behavior and interaction of individuals were formed in the early stages of human development. Although virtue as a moral category found its philosophical expression in ancient philosophy, particularly in the philosophy of Socrates, the works of Plato, and Aristotle, the roots of this concept can be traced back much earlier, to primitive cultures. Archaic cultures, though they did not formulate abstract philosophical concepts, operated with concrete ideas related to values, behavioral norms, and notions of the «right» way of life. In such societies, moral norms could be manifested through myths, rituals, community rules, hunting traditions, religious beliefs, and relationships with nature. Primitive thinking, which many researchers refer to as «mythopoetic,» was deeply embedded in the natural and social context, where moral values often had a practical character and were closely linked to the survival of the community. These cultures saw integrity not only as an individual trait but also as a collective responsibility rooted in religious and cosmological beliefs. Understanding how ancient societies reflected virtue in their social practices will help not only to comprehend its roots but also to draw conclusions for contemporary educational and upbringing practices.

Key words: integrity, consciousness, primitive thinking, collective responsibility, morality, ritual, myth, archaic, pre-philosophical cultural practices.

© The Authors(s) 2024

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 01.10.2024

Accepted date 25.10.2024

Published date 01.11.2024

How to cite: Оксана, Пономаренко. Добросесність і культура: у пошуках витоків, які змінили світ. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2024. 21 (98). P. 63–69
doi <https://doi.org/10.32782/hst-2024-21-98-08>